

BLAM'A DAİR

ALEKSANDAR TIŐMA

SIRPÇA ASLINDAN ÇEVİREN: ÖZGE DENİZ

livefa
yayınevi

Aleksandar Tiřma, 1924 yılında Sırbistan'ın Kuzey sınırında Macar Yahudi bir anne ve Sırp Ortodoks bir babanın ođlu olarak doğan Aleksandar Tisma Tuna Nehri kıyısındaki Novi Sad şehrinde büyüdü. Belgrad'da Almanca, İngilizce ve Fransızca eğitimi aldı ve on altı yaşında yazmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı esnasında sınır dışı edilmemek için iki yıl Budapeşte'de, altı ay Transilvanya'daki bir çalışma kampında kalıp bir yıl boyunca da Yugoslavya Özgürlük Ordusu'na katıldı. Emekliliğinin ardından Şubat 2003'teki ölümüne kadar Novi Sad'da yazar olarak çalışmaya devam etti. Tisma'nın kazandığı ödüller arasında Ivo Andrić Ödülü, Avrupa Feuilleton Ödülü, Avrupa Devleti Edebiyat Ödülü (1995), Leipzig Kitap Fuarı ödülü (1996) ve Aralık 2000 yılında kazandığı Premio Mondello sayılabilir.

Özge Deniz, 1997'de İstanbul'da doğdu. Bilfen Üsküdar Fen Lisesi'nin ardından Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nden 2021 yılında mezun olmuştur. İngilizce, Fransızca ve Sırpça yeminli tercümanlık yapmaya devam eden Özge Deniz; Saraybosna Marlborosu (Milenko Yergoviç, Kutu, 2019), Baskı Altında (Faruk Şehiç, Kutu, 2020), Bahçe, Küller (Danilo Kiř, Jaguar, 2021) ve Ruta Tannenbaum (Milenko Yergoviç, Kutu, 2021) adlı kitapları dilimize kazandırmıştır.

I

Merkür Palas, Novi Sad şehrinin en görünür binasıdır. En büyüğü değildir, zira savaş sonrası patlayan nüfusun getirisi, varoşların eteklerine yapılan sırt sırta gelen yüksek katlı binalar âdeta Solitaire kartları gibi buzdağları oluşturarak şehri gölgelemektedir. En güzeli de değildir, zira savaş öncesi tüccarlarından olan ilk sahibi, onu kiralamak maksadıyla arazi alanından olabildiğince faydalanarak, pahalı dekorasyonlardan kaçınarak inşa etmiştir. Merkür Palas'ın âdeta bir okyanus gemisinin kış tarafına benzeyen yuvarlak köşesinden Ana Meydan'a çıkılıyordu. Eski Bulvar boyunca genişleyen cephesi ve dört katlı azametli yüksekliğiyle ve buna mukabil dar, çatısız ama çatı katına benzeyen güverte kısmıyla, alt katlarının ise tamamen işletmelere ait olduğu –ki bunların içinde barınan bir otel, sinema, restoran ve süpermarket vardı– Merkür Palas, şüphesiz önemli bir merkez olduğunu şehre dayatıyordu.

Merkür'ün çatı katında yaşayan Miroslav Blam, evinin –ve evinin içerisinde kendisinin– bu nevi şahsına münhasır, neredeyse ulu konumunun açıkça farkındaydı. Bu şahane konuma sahip evinin aslında başkalarına layık olabileceğini düşündüğü içinde gizli den gizliye gururlanıyordu. Posta kutusuna attığı mektubun arka yüzüne her-

kesçe kabul gören (ve ismini ev sahibinin şirketinden alan) “Merkür Palas” isminin yerine daha karmaşık, lakin resmî adresi olan Eski Bulvar No: 1 yazacaktı; aynı şekilde bu hatırlaması güç formülü sohbet esnasında tanıdıklarına duyuracaktı. Eğer birisi, “İyi de bu Merkür!” diyerek durumu anlarsa, Blam o vakit tereddütle başını sallayacak, sözde iradesi dışında gelişen gayri resmi bir etiket varmış gibi davranacak ve memnuniyetini içinde yaşayarak dışarıya yansıtmayacaktı. Aslında hayatının önceki döneminde de kiracıyken bile tanınmaktan hoşlanmadığı için tatmin ve tatminsizlik arasında bocalardı hep. Merkür’ün ona ait olan çatı katı, göze çarpması sebebiyle merak uyandırmaya, bunun yanı sıra gizemini de korumaya devam ediyordu. Ana Meydan’ın yahut bulvarın herhangi bir noktasında duran herkes yalnızca başını kaldırıp, ardından, “Blam orada oturuyor,” dediği andan itibaren onu görebilirdi. Bir diğer şeyse ona ulaşmak ve aranılan o şeyi bulmaktı. Her şeyden evvel, onu arayan kişiye binaya giriş izni verilmeli veya mutfaktan kapı girişini gözetleyen kapıcının dikkati başka yöne çekilmeliydi. Ardından bu kişi, terasa ulaşana kadar koridorlarda volta atan diğer sakinleri atlatıp, merdivene doğru durmaksızın yürüyerek, onlarca basamağı çıkarak, on kadar dairenin bulunduğu dört katı aşmalıydı. Peki ya sonrasında tüm kapıları çalıp soracak mıydı? Çok ses yapar ya da dikkat çekerse, arayan arandan önce fark edilebilir – ve böylece aranan sonsuza dek aranan olarak kalabilirdi. Evet, nihayet onun dairesinin kapısını bulmuş olsa dahi. Hemen karşısında ise diğer katların yerleşiminin çatı katıyla oluşturduğu beklenmedik bir sapma vardı: Caddenin hemen üzerindeki yaya yolu genişliğinde demir bir çitle çevrilerek ayrılmış ve ona âdeta bir güverte, yerleşim alanının tepesinde bir gezinti yeri görüntüsü vermiş dar bir alandı.

Blam, çamaşır ve kurutma odalarının arasında kalan ve yabancıları için büsbütün bir bilinmezlik teşkil eden geçişin içinde, daireden

gizlice çıkan ve cennet nevi bir özgürlüğün meskeni olan bu gezinti yerini sık sık ziyaret ederdi. Burada binanın kenarından geçerek, Ana Meydanı geniş bir açıdan kuşbakışı seyretmek mümkündü. Katedralin dar ve sivri kulesinin egemenliği altındaki Eski Bulvar'ın kalabalık insan ve araç trafiği, ya da masalarla dolu Okrugic Sokak'ının dar kanyonu da gözlenmeye değerdi. Gerçek şu ki, bu sahnelere o kadar alışmıştı ki tüm bunlar dikkatini pek çekmiyordu. Bunun yerine, bakışları yalnızca olağandışı bir ayrıntıya, örneğin katedralin kulesinin yanında donmuş bir yastığa benzeyen kara bir buluta ya da sokaktan geçen birine ya da hoşlandığı güzel bir kadına takılıyordu. Çitin kenarında duruyor; bir neticeye varma, bir özümleme hevesi içinde dirsekleriyle çite yaslanıyordu. Şimdiyse o, aynı yolu geri yürüyen o adam, beklenti içerisindeki o kadın olmuştu. Onlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu, ancak tam da bu nedenle olasılık hakikatinin görüntülerini kendi içinde sıraya koyup karıştırabiliyordu. Bir keresinde kaldırımın o kısmında meydana gelen bir kazanın görüntüsü, vuku bulan bir rastlantı ânında parıldayan iki yüzün görüntüsü. Frenlerin gıcirtısı, kalabalığı rüzgâr gibi kesen bir şaşkınlık çılgılığı gibiydi. Kadın evliydi ama kocası reşit olmayan kızlarla düşüp kalktığı için hapse düşmüştü. Genç kızlık günlerinden kalma eski bir talibini arayıp bir görüşme ayarladı. Aca Krkljuş'un babası döküntü bir arabanın altında kalmıştı, Aca yaşanan hadiseyi bizzat olay mahallinde Blam'a gösteriyordu. Babasının bir bacağını kesmişlerdi, bundan mütevellit deri atölyesini işletemiyordu. Aca da kendi mesleğini bir kenara bırakarak baba yadigârı dükkânla ilgilenmek zorundaydı. Uzun süredir bekâr olduğu için bir ilişkinin sorumluluğundan çekiniyordu (güzel bir kadın onu kara kaşı kara gözü için buluşmaya çağırmasdı): Onunla yatağını paylaşmaktan öte kendisine ebeveynlik sorumluluğunu da yükleyeceğini seziyordu. Bir yaya, bulunduğu konum sebebiyle Krkljuş'u andırıyordu o esnada. Gerçekte ise taz-

minat alabilmek için mahkemenin ondan talep ettiği detayları toplamak için alanı inceleyen sade bir vatandaşı. Diğer bir kişi ise karısıyla buluşacağı yeri karıştırmış, zavallı bir adamcağızdı. Ancak bu iki kişinin mevcut durumda ara sıra bakışları rastlaşacak, birbirlerine telaş içinde birkaç kelam edecek, bu vesileyle yakınlaşacak, ardından iz sürdükleri kayıplara sahip olma hususunda yakın olduklarını fark edeceklerdi; birbirlerine güvenecek, biri diğerini bir yerlerde oturmaya ve bir şeyler içmeye çağırarak, hatta belki de (ki bu hakikaten Krkljuš olabilirdi) önünde ayakları bitap düşmüş olan binanın tepesindeki çatı katında oturan Blam'a, Miroslav'a davet edecek, "Kendisi, hem savaşta acı bir şekilde hayatını kaybeden rahmetli ağabeyim Slobodan'ın, hem de benim okuldan arkadaşımıdır, orkestranın icra ettiği parçaların, bestelerimin dinleyicisidir ona tam iki ay evvel zavallı babamın sağlığını, benim ise huzurumu çalan o kazayı anlatmıştım; hemen şurada, güzel bir eşi vardır, endişelenmeyin ben sizi tanıştıracam, çok anlayışlı biridir hatta bir bakıma avukattır, hatta iktisatçıdır da, belki size eşiniz için nasıl af talebinde bulunabileceğiniz hususunda da tavsiye verebilir, evet buradan gideceğiz, hemen sinemanın ardından..."

Uzaktan zil sesleri geliyor, kapı çalınıyordu. Sarkık yanakları, sarkık burnu ve pişmanlıkla aşağı sallandırdığı omuzlarıyla aniden, ifadesiz duran çehresiyle hayret verici bir biçimde rahmetli Slobodan'a benzeyen Krkljuš, yabancı güzeli önüne katarak onu takdim ediyor ve belli belirsiz gülümsüyordu. "Miroslav evde mi?" diyerek göz kırptı, sanki gizli bir anlaşmayı anımsatıyor gibiydi. "Yakınlarda bir yerde," diye yanıtladı Janja merak içinde ona bakarak, "sanırım binanın etrafında yürüyüş yapıyor, hemen çağırayım." "Hayır hayır, lütfen, biz yanına gideriz, siz bize yalnızca güzergâhı gösterin yeter. Ufak bir yasal tavsiye almak için geldik. Aslında, hanımefendinin kocası..." Ve işte buradaydılar, girişte kalabalık yapıyorlardı zira Krkljuš hem misafiri-

nin geçmesine izin vermek hem de ona rehberlik etmek istiyordu ancak misafiri cüsseliydi ve geçecek yol bulamıyordu: Evin tepesindeki rüzgârın oracıkta, saçlarını ve eteğini yakalamasından korkuyordu. Bir yerde rüzgârın etkisiyle kapı çarptı, bunun haricinde başka hiçbir şey olmadı. İkisi hâlâ aşağıda, evin önündeki yaya yolundaydı, yolun ilerisinde ise Blam'dan başka kimse yoktu; apartman sakinleri rüzgârlı, yaz geldiğindeyse sıcak yollardan kaçarlardı; hava almak isteyen olursa gölge ve köşe bir yerdeki şezlonglarında uyuklayabilecekleri bahçeli teraslarının kapılarının önüne çıkar, komşularıyla sohbet eder, gazete okur yahut çocuklarını akşamüstü şekerlemelerini bölmeleri için oyun oynamaya yollarlardı. Blam da bu nedenle bu yolu severdi: Burada yalnızdı, en azından biri onu bilhassa aramadığı müddetçe. Kesinlikle bu âna kadar. Zira Krkljuš onu bulmaya kararlı bir hâlde yabancı bir kadınla karşısına çıktığında yahut bir iz sürme söz konusu olduğunda –ki bir kez dahi onsuz yapamazdı – çatı katının eğimi gözüne bir anda tuzak gibi görünürdü. Artık terasa geri dönemezdi, orada silahlı adamlar, geçide nişan almış vaziyette onu bekliyorlardı. Dairesine de geri dönemezdi, sadece pencereden geçebilirdi ancak pencereler kovalamaca, abluka, yağma ve baskın gibi durumlarda kati suretle kapalı olur, perdeleri çekilirdi, kural buydu, belki de yüzyıllardır... Apartman sakinleri panjur çitalarının ardından yuvalarından fırlamış gözleriyle, silahlı bir adamın geçitten içeri girişini korku içinde izliyorlardı. Peki nereye? Blam'ın göğsünün altında kalbi heyecanla atıyor, onu parmaklarının güçlükle kavradığı çitin demirlerine bastırıyordu, bu esnada başı hâlâ öne eğikti, zira bu onun yegâne özgürlük geçidiydi. Bir kez daha üzerinde baskı kurmalarına, itaat etmesine, onların kararlarının neticelenmesini beklemeye mecbur etmelerine izin vermeyecek, kendini atacaktı! Tek bir hamleyle vücudunu yukarı çekecek ve âdeta bir trambolinden havuza atlar gibi kendini yüksekte sokağa atacaktı. Ağ-

zında soğuk hava akımını, omuzlarında boşluğu, desteğin noksanlığını, evrenin sınırlarından firarını hissediyordu. Bacakları –tıpkı bir bez bebek gibi– gevşemiş hâlde yalpalıyor, âdeta tutmuyordu, tüm vücudu şeklini, koşullu metanetini kaybediyor kan dolaşımı dört bir yana saçılıyor, her şey, tüm dünya dağılıyor, üzerine uçtuğu sokak parçalara ayrılıyordu.

Elleri hissizleşiyor, parmakları yanıyor, çitin demirleri kemiklerine değin baskı yapıyordu. Onları ayırıyor, çeviriyor, onu aşındırarak kuvvetli boyasının üzerine yayılan kırmızı çizgilere bakıyordu. Altında ise insanlar kaldırımlarda alelade geziniyor, işlerinin peşinden koşuyor yahut ayaklarını uzatıyorlardı. O inatçı yaya ise hâlâ eski yerindeydi, yalnızca güzel kadın artık orada değildi, belki de beklediği adam gelmişti.

Orada ne yaşadığına dair kimsenin bir fikri yoktu. Büyük ihtimalle onun korkusunu, dehşetini, kovalamacanın onu bu çitlere sıkıştırmasının ciddiyetini anlayamamışlardı. Ama o zaman bu neydi? O deli miydi? Yoksa onun haricindeki herkes mi delirmişti? Ne fark eder ki, sürüden ayrılan tek bir kişi varsa canavar, yoz, meczup, toy ve acemi olan oydu. Onu ele geçirip zihnini okuduktan sonra bir kafese kapatıp, bir hayvanat bahçesi hatta bir insanat bahçesinde sergiler, herkesin onu daha iyi görebilmesi ve parmaklıkların ardından sivriltilmiş sopaları batırması için anlamsız feryatlara ve çığlık atmaya zorlardı.

Arkasındaki demirler çatırıyor, çatı katındaki pencerelerden birinde panjurlar indiriliyordu. Gürültü sol taraftan geliyordu ve Blam, bunun tüberküloz hastası emekli kadının panjurlarından, ancak aynı zamanda kendi dairesinin penceresinden de gelebileceğinden şüphelendi. Hareket etmiyor ama başını çeviriyordu. Aradan kaldırılan bölmenin arkasında ortaya çıkması muhtemel o meşum sahneye

şahit olmaktan çekiniyordu: Kaldırımın üzerinde boylu boyunca uzanmış, uçuruma doğru eğilmiş bir beden, üzerinde kesilmiş bir baş ve ancak hayal gücüyle tamamlanabilecek bir surat. Öyle geliyordu ki bu hayalî tezahürler ardında olup bitenden daha samimi geliyordu. Bunu vicdan azabıyla aynı zamanda inatla kabulleniyordu. Bu dünya, o arkada duran o denli güvenilir dünya, görevi bu olmasa dahi bu kovalamacanın bir parçasıydı: Bir ihtimal dikiş diken Janja da oradaydı, derslerine eğilmiş olan Mala da. Sokaklar ele geçirildiğinde, böylesi bir atmosfer artık ölümcüldür: Aslında her atmosfer ölümcüldür eğer kalbin hâlâ ona bağlıysa, sinirlerini etkiliyorsa, seninle hemdem oluyorsa. Kurşunların hedefi yalnızca sen değilsindir, kendini yere de atamazsın, sığınakların ardına da gizlenemezsin. Aşk yükü altındayken hiçbir sığınak iş görmez, her daim firarisindir: Bu bir çıkmazdır, boynunu eğdiğin sunaktır ve geri dönüş olmaksızın itildiğin yerdir.

Seslerin bir çağrı, bir şaşkınlık nidası, ölümcül bir emre dönüşüp dönüşmeyeceğini, başını eğmiş hâlde bekliyordu. Ancak artık hiçbir şey duyulmuyordu. Henüz kimse onu görmemişti. Blam, gözü asfalt yola takılmadan dönüyor, geçide doğru ilerliyor, sorunsuz geçerse adımlarını kendi dairesine, arkaya, çift taraflı tuzağa doğru değil, tam tersine merdivenlere yöneltecekti. Sokağa, özgürlüğe koşacaktı. Belki de hiç tanımadığı bir yaya veya güzel bir kadın görecekti.